

... สิ่งที่เราได้เรียนรู้จากการเสวนา

วิกฤตอ่าวไทย รวมใจแก้ไข มุ่งไปSDG₅ เมื่อ 20 ธันวาคม 2561

ในภาพรวม ประเด็นสำคัญที่สุด เห็นจะเป็นการที่หลายภาคส่วนได้ให้ความสนใจ รับรู้ เรียนรู้ และช่วยกันขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น นอกจากนี้ ทางผู้บริหารระดับสูงจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ยังได้ให้เกียรติมาแลกเปลี่ยนมุมมอง ให้แนวคิดดีๆ เพื่อร่วมกันฟื้นฟูและแก้ปัญหาวิกฤตทะเลไทยร่วมกัน...

สรุปการสัมมนาในช่วงเช้า

- เน้นให้ทุกคนได้ร่วมเรียนรู้ ผลงานล่าสุดจากการศึกษาวิจัยใน Mega-Project เรื่อง **“การพัฒนานโยบายการจัดการประมงอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานระบบนิเวศสังคมภายใต้ธรรมาภิบาลที่ดีเพื่อความยั่งยืนทางการประมงในพื้นที่อ่าวไทยตอนใน”** ที่ทางคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)

- ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรประมง โดยเฉพาะทรัพยากรปลาในอ่าวไทยเสื่อมโทรมลง ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ในพื้นที่อ่าวไทยตอนในยังเผชิญกับสถานการณ์คุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลง ในช่วงประมาณ 2 ปี ที่ผ่านมา เกิดปัญหาปรากฏการณ์น้ำเปลี่ยนสีที่รุนแรงและต่อเนื่อง แพลงก์ตอนพืชได้เพิ่มจำนวนอย่างมหาศาลจนเกินสมดุล ปัญหาการเน่าเสียที่ตามมา และการลดต่ำของออกซิเจนในมวลน้ำที่มาจากหลายสาเหตุ (รวมทั้งน้ำเสียจากเขตชุมชน)

- ผลการศึกษาปัจจุบันได้ทำให้เราเข้าใจระบบนิเวศย่อยต่าง ๆ ในอ่าวไทยมากขึ้น เข้าใจทิศทางและบทบาทด้านการเคลื่อนตัวของมวลน้ำ อย่างไรก็ตาม ผลในภาพรวมทำให้ตระหนักว่า ปัญหาคุณภาพน้ำจากเขตแผ่นดิน นับเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก ซึ่งนับเป็นปัจจัยหลัก ที่บั่นทอนความเป็นอยู่ของทรัพยากรทางน้ำได้ทุกชนิด ทุกขนาด ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ และทำให้เกิดการตายหมู่ในวงกว้าง ได้พร้อมกันหมด ในทุก ๆ แหล่งที่อยู่อาศัยทางทะเลอ่าวไทยเรา

- ผลการศึกษายังสะท้อนปัญหาที่ชัดเจนในพื้นที่ “ปลายน้ำ” คือ การอ่าวไทยเกิดการขาดเสถียรภาพในการผลิตทรัพยากรปลาทู ซึ่งเคยเป็นปลาผิวน้ำเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย และทำให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องหารือกัน เพื่อการแก้ปัญหาที่ส่วนใหญ่ มาจากพื้นที่ทาง “ต้นน้ำ” ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

- ในการนี้ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทางน้ำที่เราทุกภาคสามารถช่วยกันดูแลฟื้นฟูกลับมาได้ คือ ปัญหาการที่คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม การขาดออกซิเจน ปัญหามลภาวะทางอินทรีย์สารและสารอาหาร ที่นำพา

ลงมากับมวลน้ำจากเขตแผ่นดิน รวมทั้ง ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่คูคลอง เข้าสู่เขตปากแม่น้ำ มาสู่เขตทะเล เกิดเป็นขยะทะเลที่มีปริมาณมหาศาล...

- ประเด็นเหล่านี้ นับเป็นประเด็นที่ได้ส่งต่อไปยังทุกท่าน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และหา มุมมองในการจัดการ รวมทั้งเพื่อการวางแผนทางแก้ปัญหาร่วมกันต่อไป...

----- **สรุปการอภิปรายบนเวที-ในช่วงเช้า** -----

- เน้นการระดมความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหาด้านขยะทะเล ที่นับว่าเป็นวิกฤตที่ทำให้เกิด ปัญหาในระบบนิเวศทางทะเลมาอย่างต่อเนื่อง และมีผลต่อความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิต ทำให้เกิดการตายลงของ สัตว์ทะเลมากมาย.. ในการอภิปราย มีประเด็นสำคัญ ที่นับเป็นหัวใจสำหรับการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาต่อไป 3 ด้านหลัก ได้แก่

1) ลด ละ จากตัวเราเอง

หมายถึง การที่ทุกอย่าง ที่จะก่อเกิดเป็นขยะ เราแต่ละคน สามารถคิดได้ และเริ่ม ลด ปริมาณขยะ จากตัวของเราก่อน จากจุดเล็ก ๆ ก่อน คือ จากตัวเรา ครอบครัวเรา.. แล้วค่อย ๆ ขยายไปสู่ระดับ ชุมชนหรือสังคมที่กว้างขึ้นไป

2) มีวิกฤต แต่ไม่เคยคิด จะสิ้นหวัง

คือ การเห็นปัญหา แต่ไม่ท้อถอย และให้กำลังใจกันและกัน สร้างความร่วมมือระหว่างกัน
ในการนี้ ภาครัฐได้สะท้อนภาพการมีนโยบายทางการแก้ปัญหาขยะที่ชัดเจน มีกรอบการดำเนินการ เบื้องต้นแล้ว แต่อาจยังจะต้องหาทาง “ขับเคลื่อน” ภายใต้ความร่วมมือ และ สร้าง “ความ รับผิดชอบ” ร่วมกันให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) หัวขบวน ช่วย ท้ายขบวน

หมายถึง การที่ผู้นำ ผลักดัน จาก “จิตสำนึก” สู่ความเป็น “นโยบาย” ในการแก้ปัญหาที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการทำให้ จิตสำนึก ได้เกิดเป็น ภาคบังคับ พร้อมแนวทางปฏิบัติ
ทั้งนี้ การดำเนินการตามนโยบาย ควรประกอบด้วย “การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด” เพื่อให้เกิด ความชัดเจน (อาทิ การขับเคลื่อนการจัดการขยะโดยเรือพาณิชย์ ซึ่งกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณเรือที่เข้าร่วม โครงการ และปริมาณขยะที่จัดการได้ เป็นต้น)

----- **สรุปการอภิปรายบนเวที-ในช่วงบ่าย** -----

- เน้นการระดมความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหาภายใต้การบริหารจัดการร่วมเชิงมหภาค โดย พิจารณาต้นเหตุจากปัญหาน้ำจากแผ่นดิน สู่ปลายน้ำ วิเคราะห์ปัญหา และแนวทางในระบบการบริหารจัดการ

น้ำ แนวทางบูรณาการ การบริหารจัดการภายใต้ระบบการปกครองในชุมชน และระดับประเทศ และแนวทาง
ร่วมที่ขับเคลื่อนโดยภาคส่วนทางการประมงของไทย..

- ในการอภิปราย มีประเด็นสำคัญ ที่นับเป็นหัวใจสำหรับการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาต่อไป
ดังนี้

1) *Think Globally Act Locally*

คิดในระดับโลก กระทำในระดับท้องถิ่น

หมายถึง การที่เราเปิดใจยอมรับ เรียนรู้ แนวทางดี ๆ ของ SDG_s ที่ระดับนานาชาติ *Think Globally*
ร่วมกัน และช่วยกันสร้างสรรค์แนวทางเพื่อเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี และการใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนสำหรับทุกสังคม

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ จะเห็นได้ว่าสอดคล้องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรใช้
เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตามพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9

ในการดำเนินการ ต้องอาศัยรูปแบบ *Act Locally* ซึ่งเป็นการดึงเอาแนวคิดภาพใหญ่ ลงมา
ปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ ต้องเริ่มจากการมีความรู้ความเข้าใจ ในลักษณะของท้องถิ่น
ที่จะพัฒนาหรือแก้ปัญหา ต้องมีความรู้ในโครงสร้างของระบบคุณคลอง เส้นทาง การเชื่อมต่อของ
ระบบแม่น้ำ ลุ่มน้ำ รูปแบบการจัดการน้ำที่มี เข้าใจในลักษณะการใช้ประโยชน์ ตลอดจนลักษณะของ
ชุมชน โครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิตการใช้ชีวิตของชุมชนที่มีในแต่ละเขตพื้นที่ ซึ่งความรู้ในท้องถิ่น
อย่างรัดกุมดังกล่าว จะทำให้เกิดการกำหนดรูปแบบในการแก้ปัญหา และ/หรือพัฒนาใช้เทคนิค
วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับกำลังคน เวลา หรือการกำหนดบริเวณที่จะแก้ปัญหาได้ตามลำดับที่
เหมาะสมได้

นอกจากนี้ ในการดำเนินการ ควรเน้นการใช้เครือข่ายทั้งในภาคส่วนของกรมการปกครอง ที่
มีแนวทางการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ดูแลรักษาพื้นที่แหล่งน้ำคุณคลอง ให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยให้
ความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อการวางแผนทั้งในระบบลุ่มน้ำภาพรวม ตลอดจนลำ
น้ำหรือคูคลองที่อยู่ในเขตพื้นที่ย่อยต่าง ๆ และการสร้างเครือข่ายเชิงพื้นที่ เพื่อการดำเนินการที่
ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2) *Comprehensive Plan of Action*

แผนการจัดการที่รัดกุมและครบวงจร

ภาคส่วนทางกรมประมง และกรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้เน้นให้เห็นปัญหาในแผนการ
จัดการที่ยังไม่ครบวงจร อาทิ ปัญหาในระบบการจัดการขยะในทะเล ที่รวบรวมมาจากเรือประมง
พาณิชย์ที่ได้นำขึ้นสู่ฝั่ง แต่พบปัญหาการจัดการต่อยอดที่ไม่รู้ทิศทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นในการ
ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาการลักลอบทิ้งน้ำเสียและสารมลพิษ ฯลฯ ซึ่งในหลายประเด็น จำเป็นต้องพัฒนาแผนงานที่รัดกุม ครอบคลุม และสอดคล้องกับลักษณะงานแต่ละด้าน และอาจพิจารณาใช้ประโยชน์จากเครื่องมือทางการเงิน และภาษีทางสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ต่อไป

3) *Knowhow Development for Effective Water Resource Management*

สร้างความรู้ที่สำคัญเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบัน มีการดำเนินการบริหารจัดการน้ำ ภายใต้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่เป็นความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงาน อาทิ กรมชลประทาน กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ฯลฯ สิ่งสำคัญที่สุด ที่ได้เน้น คือ การต้องมีแนวนโยบายที่ชัดเจนและจำเพาะเจาะจง ซึ่งกำหนดจากภาคส่วนที่ถือเป็น Regulator

ส่วนการดำเนินการตามนโยบาย (อาทิ การเก็บกักน้ำ การถ่วงน้ำ การผันน้ำหรือการระบายน้ำในพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำต่าง ๆ) ที่กำกับดูแลหลักโดยกรมชลประทาน ซึ่งนับเป็นส่วน Operator นั้น จะดำเนินการให้สอดคล้องตามแนวนโยบายที่กำหนดมานั้น

จากลักษณะการดำเนินการดังกล่าว การกำหนด นโยบาย หรือ ยุทธศาสตร์ระดับชาติที่ชัดเจนและจำเพาะเจาะจง นับเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากเรามีความจำเป็นในการใช้น้ำหลากหลายด้าน (ทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม และการรักษาระบบนิเวศ) ใน การนี้ ภาคส่วนที่ถือเป็น Regulator จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ อย่างกว้างขวาง และเข้าใจในความสำเร็จ จัดลำดับ และหาข้อตกลงร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดการใช้ ทรัพยากรน้ำที่ก่อประโยชน์สูงสุด และทำให้เกิดความมั่นคงในระดับประเทศได้ต่อไป

การอภิปรายและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในช่วงท้ายของการเสวนา มีการอภิปรายและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ร่วมประชุม ด้านความจำเป็นในการสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงจากระบบนิเวศลุ่มน้ำถึงระบบนิเวศปากแม่น้ำและในเขตทะเลอ่าวไทย โดยเน้นการพัฒนาโมเดลร่วมทางนิเวศอุทกศาสตร์ที่เชื่อมโยงถึงกัน ทั้งนี้ เพื่อการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมลงมาจนถึงเขตปากแม่น้ำและเขตทะเลชายฝั่ง

นอกจากนี้ ยังมีการเสนอให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง พิจารณากำหนดเพิ่มยุทธศาสตร์การจัดสรรน้ำเพื่อรักษาเสถียรภาพการผลิตทรัพยากรสัตว์น้ำ และ/หรือยุทธศาสตร์การจัดสรรน้ำเพื่อการฟื้นฟูสภาพปัญหาการเน่าเสียของระบบแม่น้ำและปากแม่น้ำ ฯลฯ ตลอดจนหาวิธีที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาหน้าเสีย รวมทั้งการขุดลอกคูคลอง โดยควรคำนึงถึงช่วงเวลาที่ปริมาณน้ำถ่ายเทเพียงพอ หรือสอดคล้องกับลักษณะการขึ้นลงของน้ำทะเล เพื่อการป้องกันปัญหาการตายของสัตว์น้ำในช่วงการขุดลอก

และท้ายที่สุด มีคำถามฝากไว้ถึงทุกท่านเพื่อการพิจารณา เป็นมุมมองด้าน การ ZONING ใน เขตทะเล เพื่อให้เกิดการพัฒนาใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างเหมาะสม และเกิดการกำหนดแผนการจัดการเชิงบูรณาการที่ชัดเจน สอดคล้องตามศักยภาพและ/หรือปัญหาในพื้นที่ . . .

ซึ่งในที่ประชุมคง หลายคนคงได้ติดตาม และได้เห็นโจทย์ ที่ทำให้ทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ใน ภาครัฐ รวมทั้งคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษาในสถาบันทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้ช่วยทำงานต่อไปกัน

----- *Thanks for your kind attentions*

ขอขอบพระคุณ ทุก ๆ ท่านที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

และขอบคุณมากๆ สำหรับความตั้งใจดี ๆ ของพี่ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทีมงานทุกคน ที่ร่วมแรง
ร่วมใจ ช่วยกันจัดงานในครั้งนี้ ได้อย่างงดงามสมบูรณ์

ทีมรักษัทะเล KU/คณะประมง

ffiscmc@ku.ac.th